

A gondos, szép kiállítású kötetet azon a kiállításon mutatták be Budapesten, amely a *Könyv és jószomszédság* címet viselte, s utána Szombathelyen is, amelynek vidékén szlovének élnek Magyarországon. S ha a keserves múlt az együttműködés olyan eredményeit produkálta mindkét oldalon, mint amelyeneket

a kiállítás demonstrált, akkor biztos lehetünk abban, hogy a szocialista világrendszer ezerszer többet fog produkálni. Főleg ha olyan apostoli lelkű munkások dolgoznak érte, mint amilyen Jože Hradil.

Hát igen. Megismétlem. Így is lehet.

CSUKA ZOLTÁN

KÉT KIVÁLÓ ALKOTÁS ÚJ KIADÁSBAN

IVO ANDRIĆ: *Híd a Drinán.*
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973.

MIROSLAV KRLEŽA: *Filip Latinovicz hazatérése.*
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973.

Milyen igények kielégítése, a kiadó és irodalompolitika milyen törekvései rejtőznek egy-egy kiadás mögött, nehéz lenne pontosan meghatározni. Hogy évforduló, születésnap kapcsán hagyják el a nyomdát a könyvek, nem mindig kizárólag a népek közti kurtoázia kérdése.

Petőfi szerbül és szlovénül, Andrić és Krleža magyarul, a szellemi értékek kölcsönös megismertetése, olyan ez, mint egy kései, de menyire jóleső visszhang csengése József Attila soraira:

*A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk és nem is kevés.*

A *Híd a Drinán* pedig nemcsak azért »közös dolog«, mert sorai közül hirtelen előbukkan »Ungária, a dalok országa«, meg hogy »a XVII. század végén, Boszniában sokat énekeltek és suttogtak Magyarországról, amelyet a török katonaság több mint százéves megszállás után lassanként kezdett elhagyni«, hanem elsősorban az egymás mellett élő népeket egyaránt sújtó villámcsapások rajza miatt.

Valóban villámcsapások rajza, de a kénköves sístergés, a csúcsokból völgybe vetődő, iszonyatos dörgés idézése nélkül, a krónikás csöndes, visszafogott indulatú hangján, ahogy a Drina Višegrad alatt folyik, vagyis árad szét.

»Akkor hozzálépett Merdzan kovács a fogóval. Letérdepel a megkötözött ember előtt, és meztelen lábáról tépdesni kezdte a körmöket. A paraszt összeszorított fogakkal hallgatott, de a furcsa reszketések, amelyek összekötözött testét egész a derekáig átjárták, elárulták, hogy fájdalmai nagyok és szokatlanok. Egyszer csak a fogain át homályosan mormolni kezdett valamit.«

Filip Latinovicz hazatérését sem csak magyar vonatkozásai teszik az olvasó számára érdekessé, hanem a fölismerés, a ráeszmélés, hogy hasonló típusokat terem az ugyan határok szabdalta, de mégis egyazon »összetételű« föld. A századelő kisvárosai ezen a vidéken mind ugyanazoktól a lélekmérgező páráktól terhesek: kisiklott emberi karriererek eredet- és környezetpredesztinálta sivárságától, szánalmasságától.

A kiadás évének azonossága s az alkalom is kínálja a lehetőséget:

összevetni, ha csak vázlatosan is, a két prózai alkotást. Andrić művéből frissesség, egy nép szívóssága, vitalitása árad; mint az út menti fű, mely a taposó lábak, tipró kezek ellenére zöldül, kalászt bont, indát növeszt s a földbe vasmarokkal kapaszkodik, dacol mostoha sorsával: kipusztíthatatlan.

Krleža könyve egy hanyatló társadalomról készült hiteles kép. Az érdes fű helyett a hervadás asszociációit ébreszti: rothadt gyümölcsök, halott levelek illatát. »Lázadás és eszelős volt minden azon az éjszakán, szó szerint katasztrófális, és az élménynek ez a feszültsége nem tér vissza többé. Elszűrült, elhervadt lassan minden, mint falevél az aszályban! Az elgondolások özönéből semmit sem festett meg Filip: mindössze egypár kartont rajzolt egy rézkarc vázlatául, s minden úgy maradt, megkezdetlenül, a mappájában, a szekrény tetején. Semmit

sem dolgozik, semmit sem olvas, hanem fekszik csendes lelkiismeret-furdalást érezvén magában: a mozdulatlanságtól és a meddő unalomtól.« Olyan ez, akár Oscar Wilde irásai. És mégsem. Az ábrázolt anyaggal szemben a két író állásfoglalása különböző. Az angol beleolvad a társadalomba, amelynek produktuma, Krleža ellenszegül. Ezért »életerősebbek« az utóbbi alkotásai Wilde lankatag, buja regényeivel szemben.

»A munka nagy csupán s aki munkálkodik;«

Ezt az idézetet befejezésül nem azért hívtam segítségül, hogy csak a két kiváló író műve előtt tisztelgjek, de Csuka Zoltán, az Andrić-regényen túli, az egész délszláv irodalmat átölelő fordítói munkásságára is méltó jellemzést találjak. S megdicsérem a másik alkotás átültetőjének, Illés Sándornak gondos munkáját.

VIRÁC ÁGNES

EGY SZÖKÉS REGÉNYE

IVAN BRATKO: *A Teleszkóp-akció*.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1972.

A budapesti Európa Könyvkiadó hazánk irodalmával kapcsolatos ténykedéséről beszámolni ez ideig igen hálás feladat volt. Mert dicsérni — legalább is e sorok írójának — mindig könnyebb szívvel lehet, mint kifogásolni, esetleg elmarasztaló ítéletet hozni. Semmi kétség, az Európa Könyvkiadót valószínűleg akkor is a legjobb szándékok vezérelték, amikor kiadási programjába iktatta Ivan Bratko szlovén író *A Teleszkóp-akció* című regényét. Erre vall az a körülmény is, hogy az átültetés munkáját Tóth Ferencre, a már nálunk is számon tartott műfordítóra bízta, aki ezt a feladatot is becsülettel elvégezte. A jó szándék azonban nem volt elegendő ahhoz, hogy ezáltal is komoly irodalmi értéket prezentáljon a magyar olvasóközönségnek.

Valószínűleg latba esett az a körülmény, hogy Ivan Bratko könyve a népfelszabadító háború egyik érdekes epizódját dolgozta föl, vagy — ahogy a könyv hátlapján föltűnteti a kiadó — »A jugoszláv partizánháború egyik legemlékezetesebb, történelmi tényként számon tartott „akciójáról” szól ez a könyv.« Ezt a megállapítást azonban mi, akik többet tudunk a jugoszláviai népek partizánháborújáról, nyugodtan megkérdőjelezhetjük. Tudjuk, annak a háborúnak számtalan összehasonlíthatatlanul emlékezetesebb és rengeteg olyan föl sem térképezett eseménye volt, mely jelentőségében legalább is egyenlő, ha nem múlja felül a szlovén ellenállók különös és izgalmas szokását egy furlanai internálótáborból.